

A map of the Limburgse Maasdal area, showing the Maas river flowing through the region. The map includes labels for several villages: Milsbeek, Gennepe, Boxmeer, Nieuw-Bergen, Vierlingsbeek, Overloon, and Venray. The river is highlighted in blue, and the surrounding land is shown in various shades of green and yellow. The title 'Plan van Aanpak Landschapontwikkeling Maasheggen in het Limburgse Maasdal' is overlaid on the map in large, bold, orange letters.

Plan van Aanpak Landschapontwikkeling Maasheggen in het Limburgse Maasdal

Datum: 23 maart 2022
Status: Definitief, versie 1.0
Steller: Ruben Visser (Over Morgen)
In opdracht van: Stuurgroep BGMM

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	3
2.	Ambitie en doelstellingen.....	5
3.	Stakeholders.....	6
4.	Uitvoeringsstrategie	8
5.	Aanpak	11
6.	Organisatie.....	15
7.	Participatie en communicatie.....	17
8.	Financiële sturing en projectbewaking.....	18
9.	Risico's en kansen	20
10.	Bronnenlijst	21

1 Inleiding

De Maasheggen is een eeuwenoud heggenlandschap, gevormd door een eeuwenlang samenspel tussen de krachten van de natuur, de rivier en de inzet van mensen. Een gebied waar economie, landschap, landbouw, natuur, recreatie, ecologie en ondernemerschap hand in hand gaan en dat zijn gelijke op de wereld niet kent. Het Maasheggen gebied strekt zich aan de Brabantse kant uit van Vierlingsbeek tot het gebied westelijk van de Kraaijenbergse Plassen. Aan de Limburgse kant gaat het over de uiterwaarden in de gemeenten Mook en Middelaar, Gennep en Bergen. Het verhaal van De Maasheggen laat zich lezen in het landschap en is nog lang niet klaar. Er zijn veel heggen verdwenen en dat roept om herstel.

De samenwerkende gemeenten Bergen, Gennep en Mook en Middelaar hebben de gezamenlijke ambitie om het Maasheggenlandschap te herstellen. En daarmee de unieke landschappelijke en cultuurhistorische en landschappelijke kwaliteit van het Maasdal te versterken en de biodiversiteit te verhogen. De Maasheggen vormen het oudste cultuurlandschap van Nederland. Het meest karakteristiek voor het landschap zijn de heggen, die een groot aantal weide- en akkerbouwpercelen omzomen. Dit mozaïek van heggen biedt samen met weides, drinkpoelen en oude knotbomen al eeuwen een veilige thuishaven aan een bijzondere verscheidenheid aan planten en dieren. Veel van de heggen zijn de afgelopen decennia verdwenen.

In de afgelopen jaren hebben Bergen, Gennep en Mook en Middelaar (verder: BGMM) een adviesvisie op het herstel van het Maasheggenlandschap in het Maasdal laten opstellen (VNC 2017 en 2020). Dit als uitwerking van de strategische regiovisie ('Gebiedsontwikkeling Maasduinen – kleuren, kiezen en excelleren, 2010) en bijbehorend uitvoeringsprogramma, waarin de ontwikkeling van het Maasdal als speerpunt is benoemd. De visie voor ontwikkeling van het Maasheggengebied bevat een inventarisatie van landschapselementen, waaronder heggen en een streefbeeld voor herstel en ontwikkeling van heggen. Hierbij wordt als eerste stap voornamelijk ingezet op A-locaties. Dit betreft gebieden die de potentie hebben om zich te ontwikkelen tot een aaneengesloten heggennetwerk van omvang. De tweede stap is het verbinden van deze gebieden door een ruimmazig patroon van heggen, om op die manier één Maasheggenlandschap te vormen. De visie is vastgesteld door de colleges en raden van de drie gemeenten.

In de komende jaren wil BGMM het streefbeeld uit de adviesvisie realiseren en duurzaam borgen. Voor realisatie van 62,5 km heg, 15 km hegherstel (inboet) en 2650 overstaanders (bomen in de heg) is een kostenraming opgesteld voor 3,5 mln euro. Voor deze doelrealisatie is 50% cofinanciering gekregen vanuit de subsidieregeling investeringsagenda Noord-Limburg. De andere 50% wordt gedekt door de 3 gemeenten. In de subsidievoorwaarden is uitgegaan van realisatie in 4 jaar, dus uiterlijk 31-12-2025. Met deze investeringsagenda kan circa de helft van het streefbeeld uit de visie worden gerealiseerd.

Het streefbeeld wordt op dit moment voor de gemeente Gennep verder geconcretiseerd (door Strootman landschapsarchitecten), waarbij het streefbeeld wordt geconfronteerd met visies en beleid van de afgelopen 10 jaar, de KRW maatregelen, hoogwaterveiligheid en andere initiatieven en gebiedsontwikkelingen in het gebied. De resultaten van deze studie vormen belangrijke input voor de ontwerp-opgave die niet alleen in Gennep, maar ook in de beide andere gemeenten nog plaats moet vinden om het streefbeeld uit de visie te vertalen naar een uitvoerbaar, gedragen en realistisch uitvoeringsplan voor Maasheggen, waarbij de kwaliteit van het Maasheggenlandschap voorop staat.

Om de stap van adviesvisie op de Maasheggen naar uitvoering te zetten is voorliggend plan van aanpak opgesteld. Dit plan van aanpak geeft houvast voor het realiseren van de doelstellingen en het inrichten van de daarvoor benodigde projectorganisatie. Het plan zet de uitvoeringsstrategie neer met een duurzaam beheer en geeft de doorvertaling naar operationele stappen in de verschillende deelgebieden. Het plan van aanpak beoogt een vliegende start te geven aan het project.

Onderdelen van het plan van aanpak zijn ambitie en doelstellingen, stakeholder- en belanganalyse, uitvoeringsstrategie, aanpak, inclusief inzet van instrumentarium, participatie en communicatie, organisatie, koppelkansen, financiële dekkingsmogelijkheden voor beheer, projectverantwoording en een inventarisatie van kansen en risico's (naar huidig inzicht). De aanpak geeft houvast voor de selectie van passende projectleiding en de inrichting van de projectorganisatie.

De tijdscope van het plan van aanpak is 4 jaar. Dit volgt de termijn van de subsidiebeschikking vanuit de investeringsagenda Noord-Limburg. De concrete doelen en beoogde resultaten zijn aan deze termijn gekoppeld. Dit staat ten dienste aan de bredere ambitie voor landschapsontwikkeling Maasheggen.

Om wendbaar te blijven en te handelen op voortschrijdende inzicht, wordt dit plan van aanpak jaarlijks na evaluatie herijkt dan wel uitgewerkt in een operationeel jaarplan voor het volgende jaar.

2 Ambitie en doelstellingen

De gemeenschappelijk ambitie is het opwaarderen van de kwaliteit van het landschap rondom de Maas in de gemeenten Bergen, Gennep en Mook en Middelaar door middel van behoud, herstel en duurzaam beheer van het Maasheggenlandschap met zijn kenmerkende landschappelijke schoonheid, soortenrijkdom, streekeigenheid en multifunctionaliteit. Dit betekent een uitbreiding van de heggenstructuur en een verbetering van de nu al aanwezige heggen. De gaten worden opgevuld, stukken heg aangevuld en nieuwe heggen geplant. Het Maaslandschap krijgt hierdoor een kwaliteitsimpuls waarbij ook de bodemkwaliteit en de biodiversiteit wordt versterkt, de landbouw meer natuurinclusief wordt en het gebied als geheel aantrekkelijker wordt voor toerisme en recreatie. Met als ultiem resultaat een zoveel mogelijk aaneengesloten landschappelijk en cultuurhistorisch raamwerk van hagen en struwelen. Zo wordt het Maasdal een landschap waar we nu en generaties na ons nog plezier van hebben.

De ambitie is om aan te sluiten bij de Brabantse Maasheggen, waarbij de Maas een meanderende verbinder is in het landschap, en in de toekomst aan te sluiten bij de UNESCO biosfeerstatus die de Brabantse Maasheggen in 2019 hebben verkregen. Dus één groot Maasheggengebied aan weerszijden van de Maas met een UNESCO-biosfeer status.

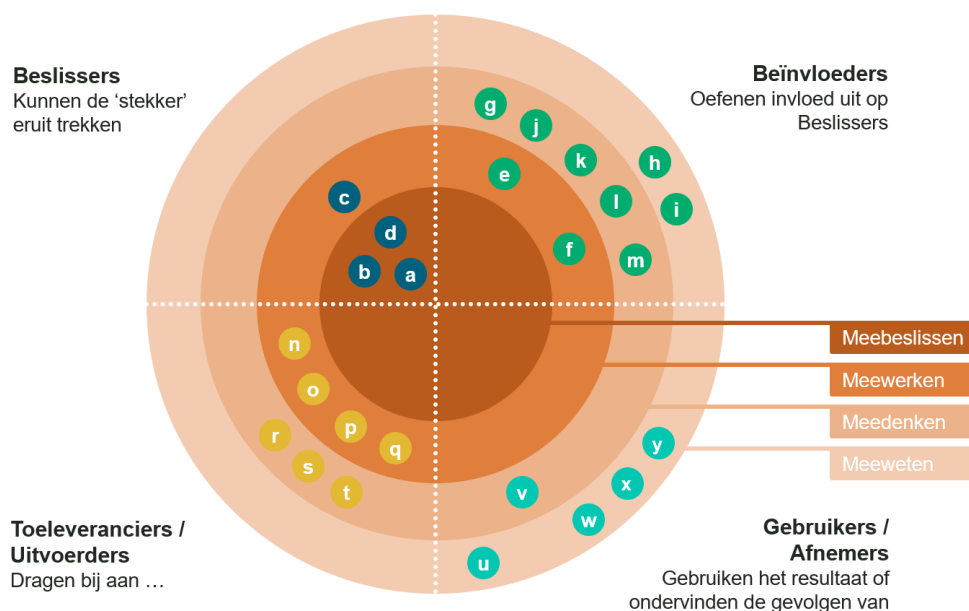
De ontwikkeling van het Maasheggenlandschap is gekoppeld aan gebiedsgerichte ontwikkelingen op andere opgaven zoals hoogwaterveiligheid, delfstoffenwinning, natuurontwikkeling, natuurinclusieve landbouw en versterking van landschapsbeleving.

Het project kent de volgende beoogde resultaten. Deze resultaten zijn gelijk aan de beschikking vanuit de investeringsagenda Noord-Limburg. Dit is de realisatie van circa de helft van het streefbeeld voor het heggenlandschap zoals vastgesteld door de 3 gemeenten.

Doel	Totaal	per gemeente		
		Bergen	Gennep	Mook en Middelaar
Kwaliteitsimpuls bestaande Maasheggen door inboet	15 km	4,4 km	5,6 km	5 km
Realisatie nieuwe Maasheggen	62,5 km	30 km	12,5 km	20 km
Bomen in een heg (overstaanders)	2650 stuks	1200 st.	800 st.	650 st.

3 Stakeholders

Verschillende stakeholders spelen een rol bij het versterken van het Maasheggenlandschap. In onderstaande analyse zijn deze partijen gerangschikt naar belang, mate van invloed en manier om hen te betrekken.

Beslissers

- a** Gemeenten Bergen, Gennep, Mook & Middelaar
- b** Provincie Limburg
- c** Grondeigenaren
- d** Rijkswaterstaat

Beïnvloeders

- e** Waterschap Limburg
- f** Limburgs Landschap
- g** Dorpsraden
- h** Limburgse Land en Tuinbouw Bond (LLTB)
- i** Adviesraad Natuur & Milieu
- j** Projectorg. Lob van Gennep (Mook & Middelaar)
- k** Projectorg. Rivierverruiming Maaspark Well (Bergen)
- l** Projectorg. Maasheggen UNESCO Brabant
- m** Staatsbosbeheer

Toeleveranciers / uitvoerders

- n** Vereniging Nederlands Cultuurlandschap (VNC)
- o** Collectief Deltaplan Landschap
- p** Natuurrijk Limburg
- q** Ontzanders: Teunesen Zand & Grind, Dekker
- r** Stichting Heg & Landschap
- s** Stichting De Marke
- t** Natuur- en milieugroepen (o.a. Animo, platform Mook)

Gebruikers / afnemers

- u** Nationaal Park Maasduinen
- v** IVN Maas & Niers
- w** Leisure lands
- x** Bewoners
- y** Bezoekers

Beslissers	Beïnvloeders
De besluitvorming ligt in handen van de betrokken gemeenten, de provincie Limburg. Gemeenten Bergen, Gennep en Mook en Middelaar zijn zowel eigenaar van een deel van de gronden als opdrachtgever van het herstel van het Maasheggenlandschap. De gemeenten en provincie subsidiëren het project.	Partijen met invloed op het project zijn Rijkswaterstaat, Waterschap Limburg en ontzandingspartijen Teunesen en Dekker. Laatstgenoemden bezitten veel grond in het gebied en potentiële ontgravingen hebben grote invloed op het landschap. De invloed van Rijkswaterstaat komt vanuit de benodigde waterwetvergunning voor het aanleggen van nieuwe heggen en vanuit de impact van potentiële hoogwatermaatregelen, zoals een nieuwe hoogwatergeul. Tegelijkertijd bieden de KRW-maatregelen en gebiedsontwikkelingen kansen voor het vanuit integrale landschapsontwikkeling programmeren en realiseren van heggen.
Uitvoerders	Gebruikers
Stakeholders die mogelijk betrokken kunnen worden bij de uitvoering van het Maasheggenlandschap zijn bijvoorbeeld VNC/collectief Deltaplan Landschap en Natuurrijk Limburg. Stichting Heg & Landschap kan mogelijk worden betrokken om kennis te leveren.	De belangrijkste gebruikers zijn bewoners en bezoekers. Daarnaast zijn verschillende partijen benoemd die vanuit toeristisch-recreatief perspectief een schakel zijn naar bezoekers.

4 Uitvoeringsstrategie

Als basis voor concrete activiteiten hanteren we een uitvoeringsstrategie die gefundeerd is op enkele uitgangspunten. Deze uitgangspunten zijn de leidende principes voor de operationele aanpak.

Leidende principes:

1. Uitdragen van ambitie
2. A-locaties hebben prioriteit
3. Inrichtingsplan per deelgebied
4. Koppeling van opgaven door integrale blik
5. Korte termijn zichtbaar resultaat
6. Zelf het goede voorbeeld geven
7. Samenwerking grondeigenaren en grondgebruikers
8. Langjarig en duurzame instandhouding
9. Gebiedsatlas voor sturingsinformatie
10. Koppelkansen in zicht houden

1. Uitdragen van ambitie

Herstel en ontwikkeling van het Maasheggenlandschap begint met ambitie. Het verhalend uitdragen van deze ambitie is belangrijk om de verschillende stakeholders mee te krijgen in de ontwikkeling van het Maasheggenlandschap in het Maasdal. Het wordt een traject van lange adem, waarbij het nodig zal zijn de centrale ambitie ('het waarom') vaak te herhalen en centraal te stellen in de participatie en communicatie. De uitdaging is om de partijen in het gebied te enthousiasmeren op de ambitie zodat zij mee gaan doen en zelf verantwoordelijkheid nemen vanuit hun eigen rol en belang. Een participatie- en communicatieplan is een belangrijk sturingsinstrument (zie hoofdstuk 7).

2. A-locaties hebben prioriteit

In de visie Maasheggen voor het Limburgse Maasdal zijn vijf A-locaties beschreven. Dit betreft de deelgebieden Mook-Tielebeekdal, Maasheggenfront Gennep, Heijen-Afferden, Oud-Bergen, De Kamp - Maaspark Well. Deze locaties/deelgebieden hebben de potentie om zich te ontwikkelen tot een aaneengesloten heggennetwerk van enige omvang. Deze locaties moeten de parels worden van het Limburgse Maasheggenlandschap en herstel van deze locaties heeft prioriteit. Buiten de A-locaties wordt veelal een ruimmazig patroon van verbindende heggen ontwikkeld. Hiermee worden de A-locaties met elkaar verbonden en ontstaat er een aaneengesloten heggenslandschap in het Maasdal.

3. Inrichtingsplan per deelgebied

Werken in deelgebieden helpt om prioriteiten te bepalen in het gebied. Per deelgebied wordt een inrichtingsplan opgesteld, waarbij het streefbeeld uit de adviesvisie Maasheggen het vertrekpunt is. Het opstellen van inrichtingsplannen is een ontwerp-opgave waarbij de landschappelijke kwaliteit voorop staat. Daarbij wordt ook rekening gehouden met de grondposities, mogelijkheden en wensen van de grondeigenaren. Dit inrichtingsplan per deelgebied is de basis voor (voorbereiding van de) uitvoering. Het verkrijgen van vergunningen voor aanplant van heggen buitendijks op basis van de Waterwet is randvoorwaardelijk. De Watervergunning wordt uitsluitend verleend indien er geen waterstand verhogend effect optreedt of het effect wordt gecompenseerd. Dit vraagt een gebiedsgerichte benadering. Dit is ook gebleken uit de aanpak aan de Brabantse zijde. De scope van het gebied voor het aanvragen en verkrijgen van een gebiedsgerichte Watervergunning dient in overleg met Rijkswaterstaat te worden bepaald. Het voordeel van een gebiedsgerichte aanpak is hier: hoe groter de scope – door koppeling van deelgebieden – hoe groter de mogelijkheid om de water opstropende werking als gevolg van nieuwe heggen te compenseren met waterstand verlagende maatregelen.

4. Koppeling van opgaven door integrale blik

Naast herstel en ontwikkeling van Maasheggen zijn in de deelgebieden andere opgaven en plannen. Deze hebben invloed op de haalbaarheid van het streefbeeld Maasheggen en de wijze van uitvoering. Dit betreft met name hoogwaterveiligheidsmaatregelen en grond- en delfstofwinning. Daarnaast zijn er koppelingen mogelijk op transformatie landbouw, klimaatadaptatie, natuurontwikkeling, borgen/versterken van cultuurhistorie en doelen op toerisme & recreatie, waaronder wandel- en fietsvoorzieningen. Sectorale doelen in het deelgebied kunnen elkaar versterken maar ook in de weg zitten. Dit vraagt maatwerk, verbinding én keuzes, waarbij het herstel van Maasheggenlandschap de hoogste prioritering heeft. Van belang is om met een integrale blik naar het gebied te kijken. Het werken vanuit een integraal inrichtingsplan per deelgebied helpt om keuzes voor te bereiden en legt een basis voor uitvoering. Het opstellen en uitvoeren van dit inrichtingsplan en daarmee de verantwoordelijkheid voor het realiseren van heggen kan gekoppeld worden aan een (bestaande) uitvoeringsorganisatie in het betreffende deelgebied. Zo kunnen Maasheggen compensatie zijn voor ontgrondingen of kan aanleg van nieuwe heggen gekoppeld worden aan de realisatie van gebiedsontwikkelingen op rivierverruiming (zoals Lob van Gennep, Maaspark Well, HWBP Bergen/Heukelom) of ontgrondingen, havenrealisatie, etc. (uitbreiding haven Heijen en mogelijk de gebiedsontwikkeling Maaskemp).

5. Korte termijn zichtbaar resultaat

Door in te zetten op het verbeteren van het netwerk van bestaande heggen ontstaat snel zichtbaar resultaat. Dit betreft onder andere kwaliteitsverbetering van bestaande heggen door middel van inboet, beheer en het vullen van gaten in heggen. Dit geeft het goed voorbeeld en een positieve impuls aan het gebied. Koesteren wat er is en de basis op orde te brengen in het bestaande heggennetwerk en vanuit die basis het heggennetwerk uitbouwen. Uiteraard uitsluitend op de locaties waar geen interventie op komt vanuit KRW-maatregelen.

6. Zelf het goede voorbeeld geven

Als het gaat om het aanplanten van nieuwe heggen dan heeft de aanleg op gronden van de gemeenten en publieke partners zoals provincie Limburg, Waterschap Limburg, Limburgs Landschap en Staatsbosbeheer prioriteit. Daarmee kunnen publieke partijen het goede voorbeeld laten zien om de ambitie waar te maken. Naast aanleg geldt het goede voorbeeld geven ook voor kwalitatief en duurzaam beheer van de heggen. Door hierover ervaringen uit te wisselen en een gemeenschappelijke standaard te bepalen kan vanaf het begin af aan een succesvolle beheer-aanpak worden neergezet in het gebied.

7. Samenwerking grondeigenaren en grondgebruikers

Voor herstel, ontwikkeling en duurzaam beheer is de medewerking van grondeigenaren en grondgebruikers - zoals agrarische ondernemers - in het gebied nodig. Agrariërs zullen geïnformeerd en geïnspireerd moeten worden om heggen op te nemen in hun bedrijfsvoering. Eventueel kunnen ze ontzorgd worden voor aanleg en beheer van heggen. Eigenaren en ondernemers zullen uitsluitend meewerken indien ze geloven in de ambitie én er voor hen een acceptabele financiële businesscase in zit. Dit vraagt compensatie met een grondwaardevergoeding voor de waardedaling door omzetting van agrarische grond naar natuur/landschapselement. De uitvoering kan worden ingezet via de collectieven zoals Natuurrijk Limburg en Deltaplan Landschap. Zij kunnen het voorstel doen aan de eigenaren en grondgebruikers en de aanleg en beheer van de heggen en overstaanders verzorgen en/of organiseren (eventueel aangevuld met kruidenrijke akkerranden). De financiële geldstroom vanuit de subsidie dient georganiseerd te worden via een administratieve loketfunctie (zie hoofdstuk 8). Daarnaast dient de meerwaarde van een natuurinclusieve bedrijfsvoering bekeken te worden. Dit is een potentieel voordeel als het gaat om toename biodiversiteit, gezonde/vruchtbare bodem, afname plaaggevoeligheid, et cetera.

8. Langjarige en duurzame instandhouding en beheer

In de begroting bij de subsidie is gerekend met 6 jaar beheerkosten voor zowel de nieuwe als de herstelde heggen. Deze financiële middelen kunnen worden ingezet voor de eerste fase van beheer. Die eerste 6 jaar dient als ruime overbrugging om voor een langere periode beheer bekostigd te krijgen via de reguliere subsidiestelsels natuurbeheer (SNL), zoals het Agrarisch Natuurbeheer (ANLb). Voor agrarisch natuurbeheer

wordt subsidie verleend aan collectieven. Agrariërs die voor een vergoeding voor agrarisch natuurbeheer in aanmerking willen komen moeten een overeenkomst sluiten met deze collectieven. De inzet is duurzame instandhouding van het heggenlandschap, dus langjarige beheervergoedingen. Hierover dient tijdig in contact te worden getreden met de provincie Limburg. De standaard die ontwikkeld wordt voor duurzaam beheer wordt gecommuniceerd met de heg-eigenaren en de organisaties die het beheer uitvoeren.

9. Gebiedsatlas voor sturing

Gebiedsgerichte sturingsinformatie is essentieel om de aanleg van heggen te realiseren. Wij stellen voor een GIS-based digitale atlas in te richten met kaartlagen zoals het streefbeeld, KRW maatregelen, grondeigendom, grondgebruik, padenstructuur, beheer-informatie, et cetera. Door kaartlagen digitaal over elkaar heen te leggen kunnen kansen, risico's en dilemma's in zicht komen. Dit draagt bij aan slagvaardige uitvoering. Met de gebiedsatlas als basis kan worden overwogen om een beheersysteem op te zetten. In Brabant wordt gewerkt met het systeem BOOM, een web-based managementprogramma voor beheer en onderhoud van natuur en landschap. De gebiedsatlas is sturingsinformatie voor landschapsontwikkeling. BOOM is een beheer en onderhoudsapplicatie.

Een eerste aanzet voor de gebiedsatlas is ontwikkeld. Dit vraagt verdere uitwerking door het verrijken van de uitgewerkte kaartlagen en het toevoegen van nieuwe kaartlagen.

De gebiedsatlas is te bereiken via [deze link](#).

10. Koppelkansen in zicht houden

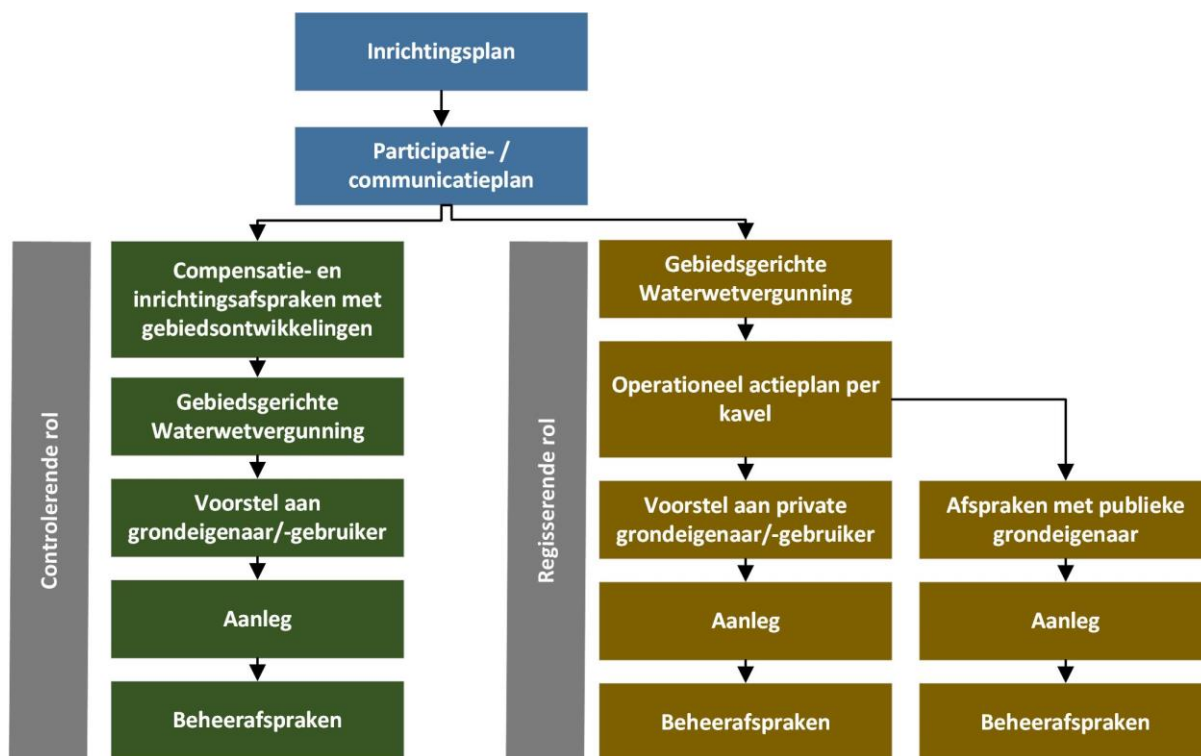
De primaire scope van het projectplan is herstel en ontwikkeling van de Maasheggen conform afspraken met de provincie Limburg in het kader van de investeringsagenda Noord-Limburg. In de inrichtingsplannen per deelgebied kunnen zich koppelkansen voordoen, zoals op natuurontwikkeling, natuurinclusieve landbouw en toerisme en recreatie. Vanuit het project zijn hiervoor geen middelen gealloceerd. Tegelijkertijd kan de landschapsbeleving worden versterkt door onder andere de volgende mogelijkheden:

- Ontwikkelen van of aanhaken op bestaande toegangspoorten of toeristisch-recreatieve hubs (bijv. Huis Middelaar, Gennep Huys, Huys Heijen, Kasteel Well)
- Wandel- en fietspaden, routes (waaronder ommetjes van dorpen naar Maasheggen) en Informatieborden in het gebied
- Natuurinclusieve landbouw met als doel het versterken van de natuurwaarde en laten toenemen van biodiversiteit van het Maasdal. Voorbeelden zijn maatregelen ter bevorderingen van bodemkwaliteit – en leven, overstaanders, heggen, kruidenrijke akkerranden, vogelakkers, etc.

Wanneer dergelijke initiatieven vanuit de toeristisch-recreatieve sectoren of beleidsrealisatie van de gemeenten of provincie worden verder gebracht, dan ligt koppeling met realisatie van Maasheggen en andere gebiedsontwikkelingen in de deelgebieden voor de hand.

5 Aanpak

De operationele aanpak kan verschillen per deelgebied. Dit heeft te maken met mogelijke koppeling tussen bestaande gebiedsontwikkelingen/projecten, zoals ontgrondingen en rivierverruiming / KRW maatregelen. In onderstaand figuur is het operationeel stappenplan uitgewerkt en onder de figuur nader beschreven.

Inrichtingsafspraken met gebiedsontwikkelingen rivierverruiming en ontgrondingen

In sommige deelgebieden kan het inrichtingsplan, vergunningverlening en aanleg van Maasheggen worden gekoppeld aan ruimte voor de rivierprojecten (hoogwaterveiligheid), KRW maatregelen en ontgrondingen. Dit betreft deelgebied Mook-Tielebeekdal (onderdeel van Lob van Gennep), gebied Aijen-Well (onderdeel van Maaspark Well-Kampergeul), een deel van het gebied Heijen-Afferden (gekoppeld aan uitbreiding overslaghaven Heijen). En mogelijk het deelgebied Gennep Maaszijde (gekoppeld aan een potentiële gebiedsontwikkeling Maaskemp). Door deze koppelingen kan de inrichtingsschets voor heggen worden opgenomen in het inrichtingsplan voor deze gebiedsontwikkelingen.

Door afspraken te maken met de spelers (initiatiefnemers) binnen deze gebiedsontwikkelingen kan de aanleg van Maasheggen integraal worden opgenomen in het gebiedsplan voor deze deelgebieden. Na vastlegging is het zaak te monitoren of de afspraken in de verschillende gebiedsontwikkelingen worden nagekomen (een controlerende rol). De verantwoordelijkheid voor realisatie van Maasheggen in het betreffende deelgebied ligt bij de projectorganisatie van de gebiedsontwikkeling waarmee afspraken zijn gemaakt. Daar waar het compensatie betreft voor ontgrondingen of ontwikkelingen moet de financiële dekking voor realisatie worden georganiseerd door de initiatiefnemer (afdwingbaar als voorwaarde voor bestemmingswijziging). Daar waar het koppeling betreft met rivierverruiming of KRW maatregelen is het aannemelijk dat de financiële dekking uit het project Maasheggen komt.

Regie op aanleg heggen op private en publieke gronden

Daarnaast zijn er deelgebieden waar het project Maasheggen een actief regisserende rol heeft om tot herstel en realisatie van heggen te komen. Per deelgebied wordt een inrichtingsplan opgesteld als basis voor het uitwerken van een gebiedsgerichte Watervergunning. Per kavel in het deelgebied wordt bepaald wat er nodig

is om tot aanleg en beheer te komen. Bij gronden in particulier bezit kunnen mogelijk in samenwerking met collectieven voorstellen worden voorbereid aan private grondeigenaren en gebruikers. Bij gronden in publiek bezit, zoals Limburgs Landschap, gemeenten, Waterschap en Staatsbosbeheer worden op hun percelen afspraken gemaakt voor aanleg en beheer van heggen. Dit betreft onder andere de deelgebieden De Kemp (Limburgs Landschap).

In onderstaand schema geven per deelgebied aan welke koppelingen er liggen met rivierverruiming en ontgrondingen.

Deelgebied (A-locatie)	Subgebieden	Relatie/koppeling gebiedsontwikkelingen
1. Mook – Tielebeekdal	- Mook - Tielebeekdal / Gebrande Kamp (Gennep)	Lob van Gennep KRW maatregelen Gebrande Kamp en Milsbeekse Uiterwaarden
2. Gennep Maaszijde		Potentiële gebiedsontwikkeling Maaskemp
3. Heijen-Afferden	- Huis Heijen - Zuidereiland - Ossenkamp - De Leigraaf	Uitbreiding haven Heijen KRW-maatregelen Ossenkamp en Heijense Leigraaf (RWS)
4. Oud-Bergen		KRW maatregelen
5. Aijen – Well	- De Kamp (Limburgs Landschap) - Kampergeul	Maaspark Well (rivierverruiming + KRW maatregelen)

Heggen realiseren buiten/tussen de deelgebieden

Tussen de benoemde deelgebieden kan een ruimmaziger patroon van heggen worden gerealiseerd conform het streefbeeld. In eerste stap kan tussen de deelgebieden worden gekeken vanuit het streefbeeld waar het beste heggen aangelegd kunnen worden. Vervolgens kan middels een kavelgerichte aanpak voorstellen worden gedaan aan eigenaren en gebruikers. Op deze manier kan ook buiten de A-locaties worden gewerkt aan realisatie van de heggen. Ook binnendijs zijn er mogelijkheden om heggen te realiseren. Het streefbeeld (VNC) gaat hier niet op in en is voornamelijk gericht op buitendijkse locaties in de uiterwaarden. Zo ontwikkelt Staatsbosbeheer een visie op het Niersdal, aangrenzend op het Maasdal. In dit gebied zijn er wellicht ook mogelijkheden voor realisatie van heggen.

Figuur: ligging van de vijf A-locaties verbonden door groene dooradering.

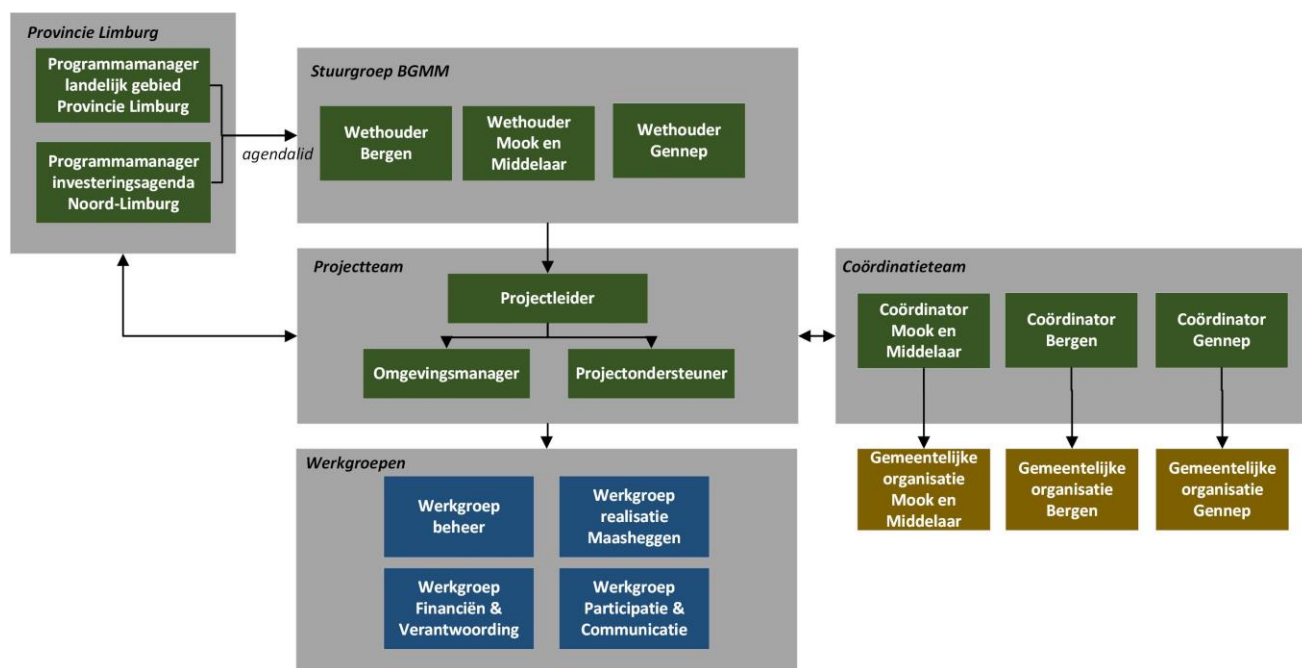
Inzet van instrumenten

Om het herstel en realisatie van heggen mogelijk te maken in de verschillende deelgebieden zijn meerdere instrumenten beschikbaar en van belang om in te zetten. De inzet van de juiste instrumenten is afhankelijk van de grondeigendommen. Een actie is om per deelgebied op basis van het inrichtingsplan de juiste mix van instrumenten te bepalen. Beschikbare instrumenten zijn:

Financieel	Doel instrument
Grondwaardevergoeding vanuit het project	Vergoeding aan de eigenaar voor het veranderen van bestemming van agrarische grond naar natuur/landschap (heg)
Beheervergoeding vanuit het project	Vergoeding aan de eigenaar voor het beheer van de aangeplante heg (voor de eerste beheerperiode van 6 jaar).
Subsidie Natuur- en Landschapsbeheer (SNL) / Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) Of andere subsidie-vormen (van rijk / provincie)	Vergoeding voor beheer van natuur, agrarische natuur en landschapselementen
Juridisch	
Overeenkomst eigenaar	Juridisch vastleggen van afspraken over aanleg, instandhouding en beheer van de heg, inclusief vergoedingen
Handhaving	Handhaven van
Planologisch	
Watersvergunning	Vergunning voor het aanplanten van heggen rondom rijkswateren (buitendijks)
Bestemmingsplan	Beschermen van de heggen in bestemmingsplan
Kapbeleid	Beschermen van de heggen in kapbeleid
Vegetatielegger	Regels met normen voor vegetatie vanuit het oogpunt van hoogwaterveiligheid en waterkwaliteit

6 Organisatie

Om de doelen te behalen binnen de gestelde (subsidie)termijn van 4 jaar is een projectorganisatie met slagkracht nodig. De projectorganisatie hanteert de beschreven aanpak, inclusief inzet van instrumentarium. Zij werken doelgericht samen met de in hoofdstuk 3 genoemde stakeholders.

Het opdrachtgeverschap voor het project ligt bij de stuurgroep Regiovisie BGMM. In de stuurgroep hebben zitting de verantwoordelijke wethouders van de gemeenten Bergen, Gennep en Mook en Middelaar. De stuurgroep stelt het plan van aanpak vast en geeft opdracht aan een aan te stellen projectleider Maasheggen. De projectleider is opdrachtnemer. De projectleider rapporteert aan de stuurgroep en ambtelijk BGMM. Besluitvorming in het project vindt primair plaats in de stuurgroep. Daar waar bestuurlijke besluiten binnen de publiekrechtelijke bevoegdheden van de betreffende gemeente nodig is, wordt besluitvorming voorbereid bij het college B&W.

De projectleider is verantwoordelijk voor de integrale sturing van het project. De projectleider kan worden gedetacheerd vanuit één van de gemeenten dan wel worden ingehuurd door de samenwerkende gemeenten BGMM. Ook kan de opdracht voor projectleiding (alle rollen of één of enkele rollen) worden uitbesteed aan een bureau. Van belang is dat de stuurgroep de projectleider benoemt en dat de projectleider voor de gezamenlijke gemeenten werkt.

De projectleider werkt samen met een compact en slagvaardig projectteam. Dit betreft in ieder geval een projectondersteuner en een omgevingsmanager. De rol van de omgevingsmanager is het organiseren van de participatie en de communicatie. Het projectteam stuurt enkele werkgroepen op thema's waarin uitvoering wordt gegeven aan plannen voor herstel en realisatie van heggen. Werkgroepen die wij voorzien zijn een werkgroep realisatie Maasheggen, een werkgroep duurzaam beheer, een werkgroep financiën en een werkgroep participatie & communicatie. In de werkgroepen nemen vakspecialisten deel vanuit de gemeenten. Eventueel aangevuld met specialisten vanuit publieke samenwerkingspartijen in het project.

Omdat diverse zaken in de gemeenten georganiseerd moet worden stellen we voor een kernteam in te stellen waarin coördinatoren van de gemeenten Bergen, Gennep en Mook en Middelaar vertegenwoordigd zijn. De coördinatoren zijn inhoudelijk betrokken vanuit de natuur en landschap. Van belang is dat het één coördinator per gemeente is. Deze coördinatoren hebben een belangrijke rol in de verbinding naar de verschillende

gemeenten toe. Verbinding naar vakdisciplines, zoals planologen, beleidsmedewerkers, financiën en de verantwoordelijk wethouders. In het kernteam wordt ook de stuurgroep voorbereid.

Van de Brabantse aanpak voor herstel en ontwikkeling van de Maasheggen kan veel worden geleerd. Over aanpak, inzet van instrumenten, kansen en valkuilen. Hiervoor is een verbinding tussen de projectleider en de programmaorganisatie voor de Brabantse Maasheggen waardevol. De omgevingsmanager heeft een directe lijn naar de communicatieadviseur van het programma Maasheggen UNESCO Brabant (zie hoofdstuk 7).

7 Participatie en communicatie

Participatie

Het realiseren van de ambities en doelstellingen vraagt samenwerking in het gebied en vraagt samenwerking met de Brabantse gebiedsaanpak Maasheggen. Niet alleen samenwerking tussen overheidsorganisaties en landschapsbeheerders, maar ook samenwerking met en inzet van (agrarische) ondernemers, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen en bewoners. Door intensief in te zetten op dialoog en het bespreken van kansen voor het gebied met ondernemers en inwoners kan het Maasheggenlandschap worden gerealiseerd. Zij zijn immers de drijvende kracht in het gebied.

Als verdere uitwerking van deze paragraaf en als één van de eerste producten wordt een participatie- en communicatieplan opgesteld door de omgevingsmanager. Dit plan bevat de volgende onderdelen:

- Doelen
- Communicatie- en participatiestrategie
- Doelgroepen
- Kernboodschap per doelgroep
- Inzet van activiteiten en middelen

Voor de bepaling van de doelgroepen is een stakeholder- en belangenanalyse uitgevoerd (hoofdstuk 3). In het plan wordt per doelgroep bepaald wat met communicatie en participatie te bereiken, bij welke bestaande kanalen kan worden aangehaakt. Voor elke doelgroep kan een kernboodschap worden geformuleerd. En daarbij gerichte inzet van activiteiten en middelen.

Communicatie

Om de ambities, voortgang en resultaten uit te dragen is een centrale website over de (ontwikkeling van de) Limburgse Maasheggen van belang. Door gebruik te maken van de website die voor de Brabantse Maasheggen is opgezet kan gebruik gemaakt worden van de sterke basis die er staat. Dit betreft de website: <https://www.maasheggenunesco.com/> Op deze website worden de Maasheggen nadrukkelijk neergezet op de verbinding tussen Brabant en Limburg. De website heeft hoge nieuws waarde en is daarmee dynamisch: <https://www.maasheggenunesco.com/nl/actueel/archief/> Ook is er koppeling met social media accounts. De website wordt beheerd door de communicatie-adviseur van de programma-organisatie Maasheggen UNESCO Brabant. Die kan ook content plaatsen vanuit het Maasheggenlandschap Limburg. De omgevingsmanager onderhoudt hierover contact met de communicatie-adviseur vanuit Brabant.

Naast website zullen nieuwsberichten op gemeentelijke websites, persberichten en andere communicatieberichten worden uitgestuurd in het project. Dit vraagt afstemming in de werkgroep Participatie & Communicatie waar de omgevingsmanager en de communicatiemedewerkers van de 3 gemeenten zitten.

In de communicatie-uitingen wordt een link gelegd met de regio Noord-Limburg. Hiermee is de regionale samenwerking expliciet zichtbaar en profileert de regio zich. Tevens worden in alle communicatie-uitingen het logo van de provincie Limburg opgenomen en wordt het kwaliteitslabel 'Gezondste Regio' gebruikt. In de projectcommunicatie is afstemming nodig met de communicatieadviseur van de Regio Noord-Limburg. Het project heeft reeds een projectpagina op de website van de Regio: <https://rn-l.nl/project/herstel-en-ontwikkeling-van-het-maasheggenlandschap/>

8 Financiële sturing en projectbewaking

Financiële sturing

Het project dient financieel goed ingeregeld, gestuurd en bewaakt te worden. Vanuit de subsidie Noord-Limburg is een financiële bijdrage beschikbaar die 100% is vooruitbetaald aan de 3 gemeenten voor wat betreft hun aandeel in de gestelde doelen (km inboet, km heg en overstaanders). Dit is aangevuld met cofinanciering vanuit de 3 gemeenten. Binnen de 3 gemeenten zijn de volgende budgetten gealloceerd.

	Subsidie (50%)	Cofinanciering gemeente (50%)	Totaal budget (100%)
Bergen	€ 798.304	€ 798.304	€ 1.596.608
Gennep	€ 389.361	€ 389.361	€ 778.722
Mook en Middelaar	€ 562.335	€ 562.335	€ 1.124.670
Totaal	€ 1.750.000	€ 1.750.000	€ 3.500.000

Onderdeel van de begroting is out-of-pocket budget voor de inzet van externe projectleiding, ondersteuning, omgevingsmanagement en planuitwerkingen. Hiervoor is in totaal € 200.000 begroot voor 4 jaar, dat komt neer op € 50.000 per jaar. Dat is een beperkt budget voor de externe inhuur van projectleider, omgevingsmanager en projectondersteuner. Dit vraagt mogelijk keuzes en wellicht selecteren van een projectleider uit een gemeentelijke projectleiderspool.

Herstel en aanleg van heggen vraagt om voorstellen aan grondeigenaren en grondgebruikers. In de begroting is een raming gemaakt voor grondwaardevergoeding, aanlegkosten en beheervergoeding gebaseerd op normatieve bedragen per meter heg (nieuw en inboet) en overstaanders. Wanneer de uitvoering wordt gekoppeld aan gebiedsontwikkelingen en voorstellen aan grondeigenaren of grondgebruikers worden gedaan via de collectieven dan is een loketfunctie nodig met duidelijke (contractuele) afspraken over de inzet van de publieke middelen.

Om de financiële projectcontrol te borgen wordt twee keer per jaar overleg gevoerd tussen de projectleiding en de financiële controllers van de 3 gemeenten.

Projectverantwoording

De projectverantwoording is belangrijk, zowel naar de 3 gemeenten (bestuur én politiek) als naar de subsidieverstrekker (provincie Limburg). Conform subsidiebeschikking zal binnen 3 maanden na afloop van ieder kalenderjaar een voortgangsrapportage worden opgesteld door de projectleiding. De rapportage wordt vastgesteld door de stuurgroep Maasdal. Daarna wordt deze toegestuurd aan de provincie (subsidieverstrekker). Tevens wordt de rapportage toegestuurd aan de gemeenteraden via een raadsinformatiebrief via de colleges B&W.

Voor de voortgangsrapportage is een model ter beschikking gesteld door de subsidieverstrekker. Dit betreft het *Monitoringsplan Regiodeal, investeringsagenda en uitvoeringsprogramma Noord-Limburg*. In de voortgangsrapportage wordt informatie verstrekt over:

- De uitgevoerde activiteiten, zoals benoemd in uw project;

- De behaalde resultaten, in relatie tot de beoogde resultaten en doelindicatoren uit het monitoringsplan;
- De gerealiseerde kosten en financieringen in relatie tot de goedgekeurde begroting;
- De planning van activiteiten en kosten voor de resterende looptijd van het project.

Om voldoende informatie en data beschikbaar te hebben om de rapportage op te stellen worden de volgende monitoringsactiviteiten uitgevoerd:

- Een maandelijks logboek van activiteiten op hoofdlijnen en per deelgebied
- Een tabel met informatie over lengte en locatie vergunde heggen, herstelde heggen, aangelegde overstaanders.
- In de digitale gebiedsatlas bijhouden van kaartlagen 'heggen vergund', 'heggen hersteld', 'heggen nieuw aangelegd', 'overstaanders aangelegd'. Hiermee kan worden gemonitord op prestaties ten opzichte van de verplichtingen in de subsidie en ook ten opzichte van het streefbeeld.
- Financiële projectbewaking (zie hierboven)
- Jaarlijks opstellen van een voortschrijdende projectbegroting waarbij op basis van de verwachte herstel en aanleg van heggen en overstaanders kosten worden geraamd.

9 Risico's en kansen

In het project zitten risico's en kansen. Het projectteam en kernteam doen samen twee keer per jaar een risicoanalyse op het project, eventueel samen met deelnemers uit de werkgroepen. Eén keer aan het begin van het jaar wat uitvoeriger en halverwege het jaar een actualisatie. Dit zorgt voor proactief sturen op risico's en kansen in plaats van reactief. De risico-analyse helpt om tijdig te anticiperen op risico's en kansen die zich voordoen in het project door op risico's beheersmaatregelen te nemen en kansen te verzilveren. Dit ondersteunt de stuurgroep om betere beslissingen te nemen en de projectleiding om de projectdoelen te behalen. Het proces van gezamenlijk de risicoanalyse geeft collectief inzicht in de risico's en kansen. De risicoanalyse wordt opgenomen in de jaarlijkse voortgangsrapportage.

De aanpak van de risicoanalyse kan conform de RISMAN methode. Deze methode gaat uit van een cyclische aanpak in de volgende stappen: uitvoeren risicoanalyse, kiezen beheersmaatregelen, uitvoeren beheersmaatregelen, evalueren beheersmaatregel. En vervolgens de risicoanalyse evalueren. Het uitvoeren van de risicoanalyse bestaat uit het identificeren van risico's en kansen. Hierbij kan door verschillende brillen worden gekeken: politie/bestuurlijk, financieel/economisch, juridisch/wettelijk, technisch, organisatorisch, geografisch/ruimtelijk, maatschappelijk. Na inventarisatie van de risico's en kansen worden deze beoordeeld op kans van optreden (laag, midden, hoog) en mogelijke impact. Impactbepaling kan op de volgende aspecten: geld, tijd, kwaliteit, veiligheid, omgeving, imago.

In een eerste scan van risico's en kansen komen we tot de volgende inventarisatie. De actie is om een volledige risicoanalyse te doen bij aanvang van het project.

Risico's	Kansen
- standpuntbepaling en besluitvorming met betrekking tot gebiedsontwikkelingen kost tijd - Geen medewerking van grondeigenaren - Financiële vergoedingenstructuur voldoet niet of onvoldoende aan de randvoorwaarden van staatsteun - Beheerkosten zijn gedekt voor 6 jaar, daarna is er nog geen dekking voor eigenaren - ...	- Koppeling met toerisme en recreatie - Compensatie van heggen i.k.v. gebiedsontwikkelingen - ..

10 Bronnenlijst

Visie Maasheggen – gemeenten Gennep en Bergen, 2020. Vereniging Nederlands Cultuurlandschap.

Gehecht aan heggen, visie Maasheggen gemeente Mook en Middelaar, 2017. Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

Regionale agenda Bergen, Gennep, Mook en Middelaar – Gebiedsontwikkeling Maasduinen: kleuren, kiezen en excelleren, 2010.

Uitvoeringsagenda BGMM 2021 – 2023

Subsidiebeschikkingen Investeringsagenda Noord-Limburg, september 2021

Presentatie Visie Maadal Gennep, december 2021 (Strootman Architecten)

Uitvoeringsprogramma Noordelijke Maasvallei / Maasheggen Brabant, december 2016

Planvisiekaart Lob van Gennep

Planvisiekaart Maaspark Well